

Ajánlás egy rendhagyó bibliográfiához

Vannak a világtörténelemben, különösen az európaiban, tabutémák, melyek végzetesen megosztják az értelmiséget. Ilyen a szabadkőműves szövetség értékelése is.

Napjainkban sokan sokféle műből óhajtanak minél részletesebb tájékoztatást kapni lényegéről, működéséről és hatásáról, de gyakorta, amint nemzetközi tapasztalatok is egyértelműen bizonyítják, kudarcot vallanak ebbéli törekvésük során. Csak hófehéret és szurokfeketét találnak, árnyalatokat, átmeneteket nem.

Aki a modern szabadkőműves szövetség létrejöttét (1717) óta eltelt háromszáz év alatt az alapításáról, célkitűzéseiről, mibenlétéről az e témában megjelent irodalomból óhajtott (személyes tapasztalatok hiányában) objektív képet alkotni, rendszerint falakba ütközött. Egyfajta hírzárlat jellemezte, különösen is a kommunizmus évtizedei alatt, a szabadkőműves szövetség kutatását. A kommunizmus falainak leomlása óta ugyan tengernyi – elsősorban angolszász – mű jelent meg magyar nyelven is a szabadkőműves szövetségről, a valódi eredetét, mi több, mibenlétét taglaló munkák azonban mintha alig jutnának el a szélesebb olvasóközönséghez.

Maradva azonban most Magyarországnál: aki a tizenkilencedik század irodalmát (amelybe természetesen nemcsak a szépirodalom tartozik!) behatóbban ismeri, nagyon is jól tudja, hogy a szabadkőműves szövetség mennyire meghatározta annak témáit, alkotóinak személyiségét és világnézetét. Például a méltatlanul elfeledett irodalomtörténész-könyvtész Pintér Jenő arról írt tudományos rendszerező magyar irodalomtörténete utolsó kötetében (1941), hogy a tizenkilencedik századvégén a magyar időszak sajtó szerkesztőinek túlnyomó többsége valamilyen szinten a szabadkőműves szövetség uszályhordozója volt.

De idézhető Zoltvány Irén irodalomtörténész is, aki könyvében (Erotika és irodalom, 1924) filológiai analízissel mutatott rá, hogy mennyire meghatározta a dualizmus kori magyar irodalmi, sőt általában szellemi életet az Osztrák-Magyar Monarchia szabadkőműves páholyai vezető képviselőinek eszmeisége, vagy pályatársai közül Alszegehy Zsolt, aki kismonográfiájában (A XIX. század magyar irodalma, 1923) szintúgy oknyomozóan bizonyította, hogy a keresztény értékrenden alapuló hagyományos magyar társadalomszemlélettel, főként az irodalmi képviselők alkotásai által, mennyire szembeszálltak.

Mindennek hangsúlyozása azért oly fontos, mert kialakult egy torz kép az átlag olvasóközönség előtt, amely szerint, amit a szabadkőműves szövetség irodalmi téren alkotott, csak szuperlatívuszokban emlegethető. Anélkül, hogy az ellenkezőjét állítanánk ab ovo, biztosan kijelenthető: nem véletlen, hogy a keresztény eszmeiségen felnevelkedett nemzedékek a szabadkőműves sajtóorgánumok olvasását követően, világnézeti önvédelemből, maguk is írtak röpiratokat, cikkeket, könyveket a szabadkőműves szövetség céljainak – általuk valódinak vélt – bemutatása végett.

Közülk főleg a könyvek jelentősek. A tizenkilencedik század második felétől hazánkban főleg a római katolikus papok voltak azok (különösen Machovich (Csápori) Gyula, Bartha Tamás OCist., Lepsényi Miklós OFM és Zimándy Ignác) akik a szabadkőműves szövetség célkitűzéseit alaposan tanulmányozták, megismerték, és lelkiismeretbeli kötelességüknek tartották, hogy megszerzett ismereteiket könyvekben és cikkeken a nagy nyilvánosság elé tárják. Ami az utóbbiakat illeti: aki – hogy csak a vezető katolikus lapokat említsük – A Szív, az Alkotmány, a Credo, a Ferences Közlöny, a Herkó Páter, a Jézus Szentséges Szívének Hírnöke, a Katolikus Hívtudományi Folyóirat, a Katolikus Nevelés, a Katolikus Szemle, a Magyar Állam, a Magyar Kultúra, a Magyar Sion, a Mária Kongregáció, a Nagyasszonyunk, a Religio, a Rózsafüzér Királynéja, az Új Magyar Sion vagy a Zászlónk egykorú évfolyamait fellelő, megbizonyosodhat erről. A szabadkőműves páholyok életéről, céljairól közölt hírcikkek vagy tanulmányok bibliográfiai feltérképezése a bennük lévő anyag nagysága miatt

igencsak emberpróbáló feladat lenne.

Nem kevésbé emberpróbáló feladat persze a szabadkőműves szövetségről pro és kontra megjelent önálló magyar írásművek jegyzékbe foglalása sem. Szinte hihetetlen, ámde tény: dr. Dömölki János könyvéig nem született komplex bibliográfia e tárgyban. Pedig égető szükség lett volna ilyenre, mivel a szabadkőműves szövetség hatása döntően irodalmi működésének produktuma. Nagy kérdés persze, hogy a Magyarországi Symbolikus Nagypáholy megalakulása óta eltelt lassan másfél évszázad során miért nem született ilyen alapmű a hazai szabadkőműves értelmiség köreinek tollából?

Alapművet említhetnők, éspedig joggal, hiszen dr. Dömölki János. kötete megmutatja már önmagában is, hogy a szabadkőműves szövetség meglehetősen inkoherens tanításai mennyi nyomot hagytak irodalmi életünkben. Nemcsak a lírát, epikát és drámát, hanem a közéleti zsurnalisztikát is erőteljesen befolyásolták a kiegyezés után a szabadkőműves szövetség eszméi. Ahhoz pedig, hogy egy korszak szellemi életét feltérképezzük, mindenképpen nélkülözhetetlenek az azt rekonstruáló műveket nyilvántartó bibliográfiai kalauzok.

Dömölki János dr.-é az úttörés érdeme, hiszen kötetében megkapja a tisztelt olvasóközönség azt a vademecumot, amellyel biztosan eligazodhat a szabadkőműves szövetség irodalmának hazánkban is rejtelmes erdeiben. Kötetéből egy meglehetősen eklektikus tablókép rajzolódik ki e szövetségről: a kereszténységért és a hazaszeretetért küzdés jelszavait hirdető szabadkőműves „testvérek” brosrúráitól eljuthat a mindezek hol nyílt, hol burkolt tagadását hirdető értekezésekig. Nem megítéli, csupán bemutatja a szabadkőműves szövetségről pro és kontra írt magyar nyelvű műveket, melyek alapján a különféle világnézetű szekértáborok képviselői szabadon alakíthatják ki vagy módosíthatják e tárgyban eddig kialakított álláspontjaikat.

Csak örülni lehet dr. Dömölki János áldozatos munkával elkészült rendhagyó bibliográfiájának, amely nélkülözhetetlen az újkori magyar politika-, társadalom-, gazdaság- és művelődéstörténelem kutatóinak éppúgy, mint a magyar irodalom eszmetörténete búvárlóinak.

Budapest, 2017. július 13.

Ifj. Tompó László